

Gebiedsontwikkeling Hegewarren

Bijsluiter inrichtingsvarianten Polderaquarel en Open en Natuurlijk

Provincie Fryslân
Veenweideprogramma
Projectleider: Sonja Busch
[05-06-2022](#)

Inhoudsopgave

Leeswijzer	2
Aanleiding en context	3
Problematiek	4
Aanpak	5
Doelen en ambities	6
Algemene lessen en conclusies	11
Bijsluiters Polderaquarel en Open en Natuurlijk	12
Het alternatief	12
Korte typering	13
Fasering	13
Doelbereik en beschouwing van de haalbaarheid	15
Robuuste keuze voor de toekomst?.....	20
Nadelen	20
Financiële aspecten	21
Optimalisaties planfase	23
Moties en amendementen april 2022	

Leeswijzer

Provinciale Staten hebben op 27 november 2019 besloten om opdracht te geven voor het verkennen van een nieuwe inrichting van de Hegewarren. Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en de gemeente Smallingerland zijn gezamenlijk opdrachtgever van deze gebiedsontwikkeling. De kern van de opdracht was het zoeken naar ‘de maatschappelijk meest optimale inrichting van het gebied’.

Dit is in een zogeheten co-creatieproces onderzocht, waarin de omgeving een sterke rol heeft gespeeld bij het bedenken van oplossingen voor het gebied. De resultaten liggen nu voor ter besluitvorming.

Er zijn twee voorkeursalternatieven opgeleverd, genaamd ‘Polderaquarel’ en ‘Open en Natuurlijk’. Deze tonen aan dat er iets te kiezen valt: ze vertegenwoordigen uiteenlopende kwaliteiten en kansen voor de Hegewarren.

In deze bijsluiter zijn de twee alternatieven vergeleken ten behoeve van de besluitvorming binnen alle drie de betrokken overheden. **Het stuk is in april 2022 ter kennisgeving aangenomen door Provinciale Staten en wordt nu opnieuw aangeboden. Aanpassingen ten opzichte van de vorige versie zijn in paars aangegeven.**

Alle basisinformatie over de twee voorkeursalternatieven, lessen uit andere alternatieven die ontwikkeld zijn (maar niet als voorkeur zijn aangeboden) zijn te vinden in het eindrapport Co-creatie Hegewarren en het daarbij behorende bijlagenrapport (tevens bijgevoegd).

Het eerste deel van de bijsluiter schetst de context van het proces (aanleiding, meegegeven doelstellingen e.d.), in het tweede deel van de bijsluiter zijn de twee alternatieven naast elkaar gepresenteerd.

Aanleiding en context

Aanleiding

De Hegewarren is een veenpolder, grenzend aan het Nationaal Park De Alde Feanen. Afgelopen jaren is gebleken dat er een duurzame toekomst voor dit gebied moet worden gevonden met fors hogere grondwaterstanden. De huidige situatie is niet toekomstbestendig. Er is sprake van bodemdaling en uitstoot van CO2 door veenoxidatie. Bovendien leidt de huidige invulling van het gebied tot negatieve effecten op het aangrenzende Natura 2000-gebied De Alde Feanen. Het natuurgebied is gevoelig voor de uitstoot van stikstof en verdroging. Daarnaast zijn de kosten voor (water-)beheer om de polder in stand te houden relatief hoog.

Dit zijn de belangrijkste (politieke) momenten uit de afgelopen tijd:

- Eind 2019 kregen we de opdracht van PS om samen met Wetterskip Fryslân en de gemeente Smallingerland te onderzoeken wat de beste inrichting voor de toekomst van de Hegewarren is. We hebben dat in samenwerking met de omgeving in een co-creatieproces gedaan.
- Conform dat besluit onderzochten we ook of het mogelijk is een betere route voor de beroepsvaarweg van en naar Drachten te realiseren dan de huidige route door De Alde Feanen (veiliger) en geschikt voor grotere schepen (klasse Va).
- Het provinciale Bestuursakkoord stelt dat er alleen over een vaarweg Drachten gesproken kan worden als er synergie is aangetoond met de gebiedsontwikkeling Hegewarren.
- Binnen het Veenweideprogramma 2021-2030 is de Hegewarren aangewezen als een ontwikkelgebied, net als Aldeboarn–De Deelen. Voor deze gebieden zijn Rijksmiddelen beschikbaar gesteld.
- Op 25 november 2020 heeft PS besloten € 15 miljoen van de € 22 miljoen aan Fryslân toegekende Impulsgelden van het Rijk toe te kennen aan de Hegewarren.
- Op basis daarvan zijn gesprekken gestart met de (melkveehouderij)bedrijven in het gebied over verplaatsing.

- Op 24 juni 2021 namen de statenleden, AB-leden en raadsleden kennis van de conceptresultaten die het co-creatieproces tot dan toe had opgeleverd.
- Op 7 oktober 2021 bood het co-creatieteam de resultaten aan de stuurgroep aan.
- De besluitvorming over de toekomstige inrichting **vond op 5 april plaats** in het algemeen bestuur (AB) van het Wetterskip Fryslân **en op 21 april** in de gemeenteraad van Smallingerland. **Het AB en de gemeenteraad kozen vrijwel unaniem voor Open en Natuurlijk (in bijgevoegde PS-brief is aangegeven wat er bij die besluitvorming aan de orde kwam)**
- Op 22 april **besloten** de Provinciale Staten van Fryslân **het voorstel ter kennisgeving aan te nemen, te vragen om een bredere onderbouwing en het te agenderen ná de besluitvorming over de vaarweg Drachten.**

Het co-creatieproces was bedoeld om samen haalbare alternatieven te bedenken.

Dit is geslaagd, want er liggen twee haalbare alternatieven voor, waarvan één in de planfase verder uitgewerkt kan worden om vast te stellen of het een realistisch plan voor het gebied is.

Problematiek in de Hegewarren

De Hegewarren ligt in het Friese veenweidegebied. Het is een gebied van ongeveer 400 hectare, ingepolderd in de jaren '70. De poldergronden zijn nu grotendeels in gebruik door melkveehouders, met vooral aan de randen enig recreatief gebruik. Inmiddels is conform PS-besluit van 25 november 2020 begonnen met de aankoop van (melkvee-)bedrijven in de polder.

Veenweide

De bodem van de Hegewarren bestaat uit een veenpakket van gemiddeld twee meter dik. Doordat de grondwaterstanden vaak kunstmatig laag gehouden worden, droogt het veen uit en oxideert het. Hierdoor daalt de bodem. Sinds de inpoldering is de Hegewarren ruim een halve meter gezakt. Bovendien komt er CO₂ vrij bij de oxidatie van het veen, wat onwenselijk is in het kader van de klimaatdoelstellingen. Als al het veen oxideert, bevindt het maaiveld zich op circa 2,5m onder boezemniveau (3-3,5m onder de kade). Jaarlijks stoot het gebied **8300 à 9400 CO₂-equivalenten uit (bijlagenrapport Co-creatie Hegewarren).**

Waterbeheer

Ook heeft de bodemdaling gevolgen voor het waterbeheer; het is bijvoorbeeld steeds moeilijker **de regionale waterkering (kade)** goed te onderhouden. De kades en andere infrastructuur moeten periodiek versterkt worden. De kosten voor het in stand houden van de polder zijn per **hectare relatief hoog vergeleken met andere polders. Dit wordt ook veroorzaakt door de langgerekte vorm van de polder: een langwerpige vorm heeft een relatief grote omtrek t.o.v. het oppervlak. De Hegewarren heeft een oppervlak van 360 ha en wordt beschermd door een kade van circa 12 km. Een kade van 12 km om een vierkante polder zou een polder van 900 ha beschermen.**

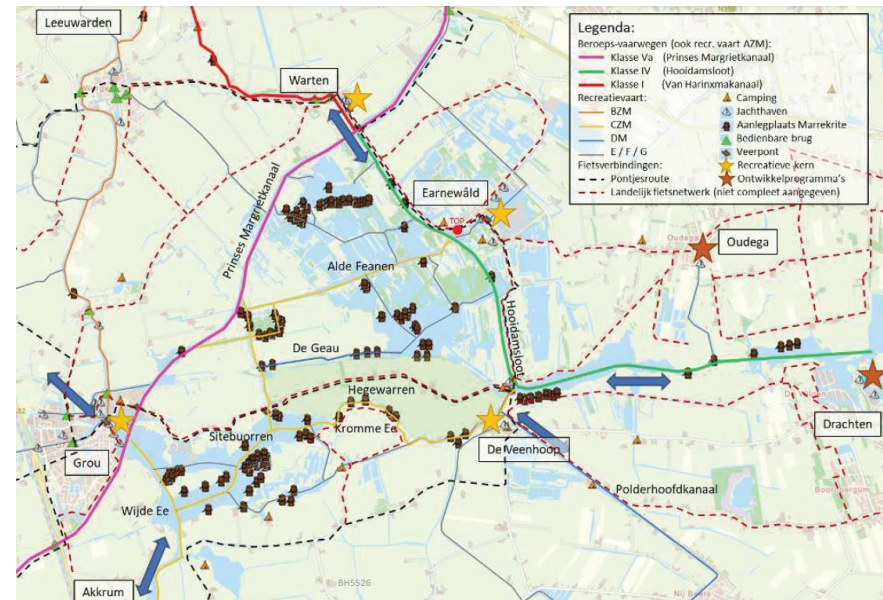
Effecten op natuur

Voor de Hegewarren geldt bovendien dat de steeds lagere grondwaterstanden ervoor zorgen dat omliggende natuurgebieden verdrogen. Daar komt bovenop dat het Natura 2000-gebied De Alde Feanen gevoelig is voor de uitstoot van stikstof vanuit de Hegewarren.

Toekomstperspectief

Het huidige waterbeheer en landgebruik biedt daarmee geen duurzaam toekomstperspectief. Vandaar dat u in 2019 bij de vaststelling van de startnotitie de opdracht hebt gegeven om een gebiedsontwikkelingsproces te starten in het kader van de Veenweideopgave, gekoppeld aan een aantal andere doelstellingen. Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân hebben in 2021 het Veenweideprogramma vastgesteld. Hegewarren is aangewezen als één van de ontwikkelgebieden in dit programma.

Recreatieve Netwerk

Bron: **memo RHDHV in bijlagenrapport Co-creatie Hegewarren**

Aanpak

Co-creatieproces

Het fors verhogen van de grondwaterpeilen, heeft ingrijpende gevolgen voor de mensen die in en om de Hegewarren wonen en de grond gebruiken. Daarom hebben we juist hén gevraagd om na te denken over een goede invulling van het gebied. Deze manier van werken sluit ook goed aan op de ambities van de provincie op het gebied van bestuurlijke vernieuwing, zoals vastgelegd in de Discussienotitie democratische vernieuwing (Fernijing yn Fryslân: in bestjoer dat past by dizze tiid Discussienotitie democratische vernieuwing provincie Fryslân april 2020.pdf (fryslan.frl)). Met name ambitie 2 'Gebiedsgericht en integraal werken' en ambitie 3 'Werken als 1 overheid' staan centraal. Dit sluit voor Wetterskip Fryslân aan bij de doelen benoemd in het coalitieakkoord "Gewenst peil". Het algemeen bestuur is meegenomen in de invulling van de ambitie: "we werken omgevingsgericht en zoveel mogelijk samen met anderen".

Een team van 17 betrokkenen in en rond de Hegewarren heeft in opdracht van Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en gemeente Smallingerland verschillende alternatieven voor de toekomst van de Hegewarren ontwikkeld. Van november 2020 tot oktober 2021 heeft dit co-creatieteam, met ondersteuning van Open Kaart, de landschapsarchitecten van H+N+S en diverse specialisten van Royal HaskoningDHV, getekend, gerekend, verkend en geleerd hoe de toekomst van de Hegewarren er uit zou kunnen zien. Als resultaat heeft het co-creatieteam op 7 oktober 2021 twee voorkeursalternatieven aangeboden aan Douwe Hoogland (gedeputeerde Provincie Fryslân), Jan van Weperen (dagelijks bestuur Wetterskip Fryslân) en Robin Hartogh Heys van de Lier (wethouder gemeente Smallingerland). Het co-creatieteam staat achter de ontwikkelde alternatieven, maar bij enkele elementen is het draagvlak verdeeld. We hebben het co-creatieteam gevraagd met ons mee te denken over onze opgaven en dilemma's en daarmee over eigen belangen en bezwaren heen te stappen. Ze hebben meegedacht over elementen die ze niet zelf hebben ingebracht. Voorbeelden daarvan zijn de verzoeken om te verkennen wat de mogelijkheden zijn om een vaarweg voor beroepsvaart in te passen en het realiseren van een vliegwiel door renderende functies zoals recreatiewoningen of zonneweiden.

Doelen en ambities

Randvoorwaarden en doelstellingen

De opdrachtgevers waren geen onderdeel van het co-creatieteam, maar hebben bij de start van het co-creatieproces randvoorwaarden en doelstellingen meegegeven aan het co-creatieteam. De drie betrokken overheden hebben ieder verschillende rollen, taken en verantwoordelijkheden. Niet voor iedere overheidslaag zijn alle doelstellingen even belangrijk.

De randvoorwaarden zijn meegegeven als minimale vereisten. De overheden hebben aangegeven de doelstellingen belangrijk te vinden maar hebben vooraf geen specifieke wegging aan de doelstellingen meegegeven.

Randvoorwaarden

1. De grondwaterstanden (peilen) moeten omhoog

Het verhogen van de grondwaterstanden is noodzakelijk om bodemdaling en CO₂-uitstoot door veenoxidatie te reduceren. We hanteren een minimale verhoging van de grondwaterstand van 40 cm onder het maaiveld. Dit is het gemiddelde peil waar in het Uitvoeringsprogramma Veenweide 2021-2030 vanuit wordt gegaan.

Beide alternatieven voldoen aan de randvoorwaarde dat de grondwaterstand omhoog moet naar 40 cm onder maaiveld, het ene alternatief vertegenwoordigt daarin een minimale variant met peilen tussen 20 en 40 cm onder maaiveld in het eindbeeld, de andere de maximale, met veel open water en moerasland.

De CO₂-reductie is berekend op basis van de peilverhogingen, met de kennis van nu. Er is een bandbreedte gegeven, omdat er twee methodes toegepast zijn. De berekeningsmethoden worden regelmatig bijgesteld n.a.v. lopend onderzoek, waardoor de absolute reductie moeilijk hard te voorspellen is. De verhouding ten opzichte van de huidige situatie en de alternatieven onderling blijft naar verwachting ongeveer gelijk.

2. In tenminste één ontwerpvariant wordt een eventuele vaarweg naar Drachten in kaart gebracht

Over de vaarweg is in de politiek het volgende vastgesteld:

“De vaarweg Drachten maakt onderdeel uit van het gebiedsproces Hegewarren. Een verbetering van de vaarweg Drachten kan pas aan de orde komen wanneer in dat gebiedsproces duidelijke synergie met andere kansen voor het gebied blijkt. (Bestuursakkoord 2019). Daarmee is niet besloten dat een alternatief tracé voor de vaarweg gerealiseerd wordt. Dit is alleen mogelijk als in het planproces daadwerkelijk aangetoond wordt dat het haalbaar is om de vaarweg goed in te passen in de omgeving (Grou, de Burd, Hegewarren, de Veenhoop), met oog voor de bezwaren over veiligheid, bereikbaarheid en invloed op natuur en landschap.” (Startnotitie Hegewarren, november 2019).

Het co-creatieproces heeft inmiddels uitgewezen dat voor 1 van de 2 voorkeursalternatieven een vaarweg inpasbaar is, dat is in de variant Open en Natuurlijk (met meer recreatief vaarwater). **Inmiddels heeft GS aangegeven geen vaarweg door de Hegewarren te willen realiseren, dit ligt ter besluitvorming voor in Provinciale Staten in september 2022, voorafgaand aan de besluitvorming over de Hegewarren.**

3. Andere veenweidegebieden moeten kunnen leren van de Hegewarren ('kennisvliegwieleffect')

Het is de bedoeling om de ervaring en kennis die wordt opgedaan in de Hegewarren te benutten voor de aanpak van andere veenweidegebieden.

Het ontwerpproces van elk alternatief heeft ons al veel geleerd over de mogelijke oplossingen in het veenweidegebied en welke kennisleemten er nog zijn voor het vervolg. De verwachting is dat de daadwerkelijke transitie van het gebied dit ook doet.

Hoe er actief geleerd kan worden door te monitoren en te experimenteren in het plangebied, wordt concreet gemaakt in het 'overgangsbeheer'. Naar verwachting is dit geen vastomlijnd programma. Er kan ingespeeld worden op nieuwe kennisvragen die in de tijd ontstaan. Het overgangsbeheer wordt verder uitgewerkt in de planfase.

Doelstellingen

In de doelstellingen klinken de bestuurlijke ambities en wensen door. Hiermee werd houvast gegeven welke oplossingen op draagvlak kunnen rekenen bij de bestuurders. De doelstellingen zijn geen harde vereisten; de haalbaarheid ervan moest uit het proces blijken. Aan de voorkant is geen weging meegegeven in de doelstellingen. Vooraf is wel meegegeven dat een oplossingsrichting waarbij meerdere doelstellingen worden behaald, een grotere kans op succes heeft.

Meegegeven doelstellingen waren:

- Het minimaliseren van de bodemdaling
- Het terugdringen van de CO2-uitstoot
- Het verminderen van het uitdrogende effect van de Hegewarren op De Alde Feanen
- Het terugdringen van kosten voor instandhouding van het watersysteem in de polder
- Het bijdragen aan klimaatadaptatie met een robuust(er) watersysteem
- Het versterken van de recreatiestructuur
- Het verbeteren van de veiligheid op het water (binnenvaart en recreatievaart)
- Het verminderen van de stikstofuitstoot in het gebied
- Het bijdragen aan doelstellingen m.b.t. duurzame energie (RES)
- Het bijdragen aan brede welvaart
- Het bijdragen aan ruimtelijke kwaliteit
- Het realiseren van een financieel 'vliegwiel', waarbij een deel van het geïnvesteerde budget in de Hegewarren terugvloeit naar de veenweideaanpak om te kunnen investeren in andere veenweidegebieden

Delen conceptresultaten en omgekeerde zienswijze

Tussentijds heeft het co-creatieteam in een consultatieronde feedback gevraagd aan de brede omgeving, bestuur en politiek (een omgekeerde zienswijze). We hebben vanuit u meegekregen wat u nadrukkelijk wilde weten om een keuze te kunnen maken.

In het daaropvolgende gesprek met het co-creatieteam hebben de betrokken bestuurders aangegeven dat de klimaatdoelstellingen CO2-reductie, klimaatadaptatie, vermindering van stikstofdepositie en het verminderen van verdroging in De Alde Feanen belangrijke thema's zijn, evenals de reductie van de kosten voor waterbeheer en de financiële haalbaarheid (het creëren van een financieel vliegwiel).

Om een compleet beeld te kunnen geven van de problematiek is vervolgens nader onderzoek gedaan naar: de fasering van de alternatieven (en specifiek de impact van vernatting op landschap en grond), de kansen en beperkingen voor weidevogels, de waarde van het (behoud van het) blauwgraslandperceel binnen de polder en de haalbaarheid van bedrijfsmodellen met natte teelten.

Ten aanzien van de eventuele inpassing van de beroepsvaarweg van en naar Drachten is gevraagd te verkennen of het wel mogelijk is om de vaarweg Natura 2000-gebied te laten doorkruisen en is aandacht gevraagd voor het garanderen van de veiligheid op het water, met name bij knooppunt Ie-Sicht.

Afweegkader

Op basis van de randvoorwaarden en doelstellingen van de opdrachtgever en de wensen van het co-creatieteam is het volgende afweegkader opgesteld:

Gebruikswaarde	Voorbeeldwerking veenweideaanpak	Vermindering bodemdaling	Vermindering CO ² -uitstoot
Recreatie- en belevingswaarde	Economische drager	Financiële haalbaarheid	Reductie kosten waterbeheer
Toegankelijkheid	Veiligheid op het water	Kansen voor duurzame energie	Klimaatadaptatie
Natuurwaarde	Cultuurhistorie en landschap	Vermindering depositie stikstof	Effect verdroging Alde Feanen

Alle aspecten in het afweegkader zijn, in samenwerking met diverse specialisten, van inhoud en duiding voorzien door het co-creatieteam. Het afweegkader bevat niet alleen kwantitatief meetbare criteria, maar ook kwalitatieve criteria. Voor de aspecten waar de score berekend is, is verderop in deze memo zowel met 'schuifjes' als met kleuren aangegeven hoe ze zich verhouden tot de huidige situatie. Groene aspecten scoren beter dan oranje aspecten, rode aspecten scoren het minst goed. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten, de kleuren zijn niet exact gekoppeld aan waarden. De aspecten die alleen kwalitatief beschreven zijn, zijn grijs.

Hieronder is te zien hoe de doelstellingen zich verhouden tot de ambities en taken van de verschillende overheden. Die doelstellingen zijn omkaderd per organisatie:

Wetterskip Fryslân

Gebruikswaarde	Voorbeeldwerking veenweideaanpak	Vermindering bodemdaling	Vermindering CO ₂ -uitstoot
Recreatie- en belevingswaarde	Economische drager	Financiële haalbaarheid	Reductie kosten waterbeheer
Toegankelijkheid	Veiligheid op het water	Kansen voor duurzame energie	Klimaatadaptatie
Natuurwaarde	Cultuurhistorie en landschap	Vermindering depositie stikstof	Effect verdroging Alde Feanen

Provincie Fryslân

Gebruikswaarde	Voorbeeldwerking veenweideaanpak	Vermindering bodemdaling	Vermindering CO ₂ -uitstoot
Recreatie- en belevingswaarde	Economische drager	Financiële haalbaarheid	Reductie kosten waterbeheer
Toegankelijkheid	Veiligheid op het water	Kansen voor duurzame energie	Klimaatadaptatie
Natuurwaarde	Cultuurhistorie en landschap	Vermindering depositie stikstof	Effect verdroging Alde Feanen

Gemeente Smallingerland

Gebruikswaarde	Voorbeeldwerking veenweideaanpak	Vermindering bodemdaling	Vermindering CO ₂ -uitstoot
Recreatie- en belevingswaarde	Economische drager	Financiële haalbaarheid	Reductie kosten waterbeheer
Toegankelijkheid	Veiligheid op het water	Kansen voor duurzame energie	Klimaatadaptatie
Natuurwaarde	Cultuurhistorie en landschap	Vermindering depositie stikstof	Effect verdroging Alde Feanen

De mate waarin een alternatief voldoet aan de randvoorwaarden en de doelstellingen vertelt ons iets over de haalbaarheid en de wenselijkheid van de alternatieven.

Ieder gebied is anders en er is geen sturing meegegeven door op voorhand aan te geven welke doelen het zwaarst gewogen worden. Nu de alternatieven voorliggen, leren we echter dat de alternatieven op een aantal wezenlijke punten verschillen als we naar de uitvoering en de verdere toekomst kijken.

We zien dat Open en Natuurlijk de meeste doelstellingen weet te verenigen. **Het is het enige alternatief met een forse reductie van de kosten voor waterbeheer.**

Omdat er een grotere transitie plaatsvindt, zijn er nog meer onzekerheden **dan bij Polderaquarel** (benoemd bij de risico's). Polderaquarel scoort minder gunstig op de doelstellingen **en is daarmee niet robuust in het licht van (mogelijke) toekomstige opgaven (CO₂, stikstof, verdroging, waterbeheer).** Daardoor bestaat **het risico dat het gebied opnieuw te maken krijgt met (aangescherpte) opgaven en (opnieuw) een herinrichtingsopgave.** Daarentegen heeft **het** als belangrijke waarden het behoud van het open polderlandschap, het blauwgrasland en cultuurhistorische elementen. Daarom vindt het co-creatieteam dit alternatief het overwegen waard. Het verenigt kwaliteiten die niet **of minder** in Open en Natuurlijk terug te vinden zijn.

Algemene lessen en conclusies

Wat hebben we geleerd en welke voortschrijdende inzichten hebben we?

We hebben veel geleerd door in te zoomen op het gebied en de gebiedseigenschappen en daarover in gesprek te gaan met direct betrokkenen en deskundigen. We hebben ook verwachtingen bij moeten stellen.

Een relatief groot deel van de aan Friesland toegekende Impulsgelden (€ 15 van de € 22 miljoen) is binnen de provincie toegewezen aan een relatief klein gebied binnen het veenweidegebied. Toen dit gebeurde werd verondersteld dat het haalbaar zou zijn om via de gebiedsexploitatie te zijner tijd een deel van dat geld terug te laten vloeien naar andere gebieden binnen het Veenweideprogramma, met andere woorden: een financieel 'vliegwiel' te realiseren. Dit is als een van de doelstellingen meegegeven. In de praktijk blijkt dat complexer, omdat de schaal van het gebied niet onbeperkt renderende functies kan dragen zonder te veel af te doen aan de kwaliteiten van het gebied. Het is overigens niet onmogelijk dat er een financieel vliegwiel gerealiseerd kan worden via het aantrekken van aanvullende externe fondsen.

Ook veronderstelden we dat de kosten voor het waterbeheer in alle gevallen bij een peilverhoging fors omlaag zouden gaan. Door ons niet alleen op kentallen uit het verleden te baseren, maar beter te kijken naar de manier waarop op dit moment regionale waterkeringen (kades) worden onderhouden, bleek dat dit niet in alle gevallen zo is. Kosten verminderen vooral wanneer kades verwijderd kunnen worden. Alleen peilverhogingen en het verminderen van de bodemdaling leveren geen besparingen op.

Het Rijk heeft recentelijk een stikstofreductiekaart naar buiten gebracht i.h.k.v. de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De Hegewarren ligt in de zone rondom Natura 2000-gebieden, waar op die kaart een stikstofreductie doelstelling van 70-95% gehanteerd wordt. Dit onderstreept de trend dat er in nationale en Europese context een tendens is naar verdergaand beleid op het gebied van klimaatadaptatie en CO2- en stikstofreductie. Binnen het Friese Veenweideprogramma is ook meer dan voorheen aandacht voor de doelstellingen voor 2050 en hoe de huidige inspanningen zich daartoe verhouden. Voor de lange termijn (2050) richt het programma zich op een veenweidegebied waarin veenafbraak, bodemdaling en CO2-uitstoot nagenoeg zijn gestopt. De doelstelling voor 2050 is niet als randvoorwaarde meegegeven in dit proces; het minimum was een grondwaterstand van 40 cm onder maaiveld (conform Veenweideprogramma 2021-2030). Wanneer in bepaalde gebieden de doelstellingen voor 2050 echter niet gehaald kunnen worden, betekent dit dat er in andere gebieden binnen het veenweidegebied te zijner tijd meer CO2 gereduceerd moet worden om de doelstelling voor het gehele veenweidegebied te behalen. Het kiezen van een alternatief waarin ruimte zit om dit soort aanscherpingen op te vangen (een robuuste keuze), is daarmee belangrijker dan bij de aanvang van het co-creatieproces verondersteld werd.

Financiële haalbaarheid

Bij de doorrekening is in deze fase een globale businesscase opgesteld waarin verkennend is onderzocht hoe de investeringen en inkomsten in de tijd staan. De cijfers zijn voldoende om de haalbaarheid van de varianten in te schatten, maar niet om harde afspraken op te baseren over risico's en kosten. Daarvoor is verdere uitwerking in de planfase nodig.

Voor de berekening van de financiële haalbaarheid is aangesloten bij de manier waarop overheden een grondexploitatie voeren, waarbij gedurende een periode opbrengsten gegenereerd worden, als dekking voor de investeringen. Voor het voorkeursalternatief Open en Natuurlijk laat de businesscase zien dat er een tekort is van circa € 1,8 miljoen en voor Polderaquarel een tekort van circa € 1,6 miljoen.

Op basis van de huidige inzichten verwachten we dat het mogelijk is om het financiële tekort te kunnen overbruggen via aanvullende maatschappelijke fondsen en/of ontwerpoptimalisaties (met behoud van doelstellingen).

In de financiële bijsluiter en het eind- en bijlagenrapport Co-creatie Hegewarren leest u daar meer over.

Uit de politieke behandeling en de verschillende moties sprak de wens om in te zetten op de volgende lijn/financiële strategie:

- inzetten op sluitende businesscase
- zoveel mogelijk externe fondsen werven om het plan te realiseren
- optimaliseren van het plan/minder kosten maken
- op die manier de ruimte scheppen om te komen tot een passend aantal recreatiewoningen of -arken

Dit sluit goed aan bij de aanbevelingen van het co-creatieteam.

Het co-creatieteam geeft daarnaast aan dat wanneer er geen aanvullende middelen beschikbaar komen en ontwerpoptimalisaties geen uitkomst bieden, zonne-energie - mits tijdelijk en goed ingepast - acceptabel zou kunnen zijn. Er is geen sprake van een breed draagvlak hiervoor. Mocht blijken dat voorgaande opties niet leiden tot een sluitende begroting, is een andere mogelijkheid het beschikbaar stellen van aanvullende financiering door de deelnemende partijen of ervoor te kiezen het ontwerp te versoberen en op die manier passend te maken binnen het budget ('taakstellend budget'). In alle gevallen vraagt dit een nieuwe politieke afweging. Deze ligt voor bij het geplande go/no-go moment in 2024, na het eerste deel van de planfase.

Bijsluiter Polderaquarel

Het alternatief

In het alternatief Polderaquarel wordt stapsgewijs toegewerkt naar een polder met bloem- en kruidenrijke graslanden. In ongeveer 10-20 jaar zal het waterpeil stapsgewijs worden opgezet om de vereiste verhoging van de grondwaterstand te bereiken. Het laagste deel van de polder wordt moerasnatuur. Een deel van de polder kan gebruikt worden voor extensieve landbouw. Bij het ontwerp is rekening gehouden met bestaande verschillen in maaiveldhoogte en bodemtype: moerasland in het laagste deel van de polder en hogere peilen zijn te vinden in de gebieden met een kleidek.

De waardering voor dit alternatief is gebaseerd op de rust, de ruimte, de stilte, het extensief agrarische (natuur)beheer en de meeste kans voor weidevogels.

Bijsluiter Open en Natuurlijk

Het alternatief

In dit alternatief heeft water de hoofdrol. De peilen zijn zo hoog mogelijk en de maatschappelijke doelstellingen zijn zoveel mogelijk gemaximaliseerd.

De Hegewarren wordt grotendeels getransformeerd tot moerasnatuur en open water. Het waterpeil wordt verhoogd naar boezempeil en langs het Grietmansrak achter hotel le-Sicht wordt het 'eiland' opgehoogd. Zo zijn er vrijwel geen polderkades meer nodig. Het waterrijke landschap wordt ingezet om de natuur en verschillende vormen van recreatie te versterken. Nieuwe recreatieve vaarverbindingen tussen de Kromme Ee en de Grutte Krite maken dit alternatief ook op regionale schaal interessant.

De waardering voor dit alternatief is gebaseerd op de rust, de ruimte, de recreatieve plus en er is oog voor het feit dat veel maatschappelijke doelen worden behaald.

Twee varianten

Er zijn twee varianten ontwikkeld, een met enkel lokaal grondverzet en een met meer recreatief vaarwater. We gaan uit van de variant met lokaal grondverzet (met 80 ha recreatief vaarwater), omdat deze financieel gezien het meest haalbaar geacht wordt. Dat laat onverlet dat er in de planfase onderzocht kan worden welke mogelijkheden er zijn om indien gewenst meer recreatief vaarwater te realiseren.

Korte typering

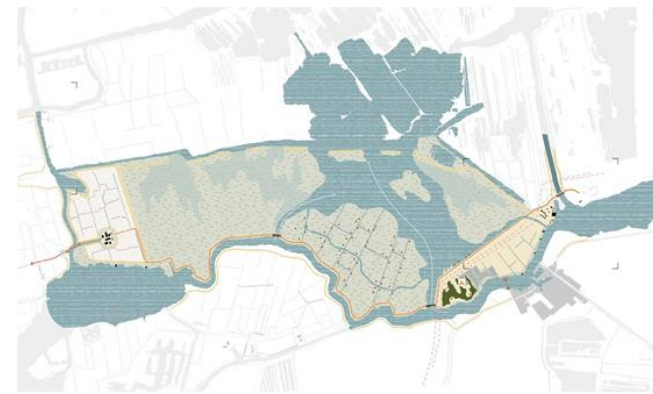

- Grondwaterstanden uiteindelijk 20 tot 40 cm onder maaiveld (eerste periode 50 cm i.v.m. 'uitmijnen')
- Huidige polderkade van 12 km blijft in stand
- 135 ha extensief beheerd nat grasland en 110 ha voor extensieve melkveehouderij (1 à 2 bedrijven)
- 95 ha nieuw moerasland
- Circa 10 woningen naast de bestaande woningen

Fasering

Wanneer de huidige boeren die hier niet willen blijven een nieuwe plek hebben gevonden en de gronden van de Hegewarren beschikbaar zijn voor een nieuwe inrichting, kan men direct aan de slag met de stapsgewijze realisatie van het geschetste eindbeeld in dit alternatief. De stijging van de waterpeilen kan bij de natuurlijke graslanden en het landbouwgebied het beste geleidelijk over een langere periode (circa 10 tot 20 jaar) plaatsvinden. Dit maakt 'uitmijnen' (geleidelijke afvoer van voedingsstoffen) mogelijk en overmatige ontwikkeling van pitrus wordt hierdoor voorkomen. Ter plaatse van het toekomstige moerasland kan het waterpeil sneller worden opgezet.

Korte typering

- Water, natuur en recreatie
- Grotendeels boezemland, met nog 3 km kade bij Sytebuorren
- Westelijk (Sytebuorren) 35 ha extensief beheerd nat (bloemrijk) grasland, 20-40 cm-mv
- Centraal: 220 ha moerasland en 80 ha open vaarwater
- Oostelijk (achter hotel Ie-Sicht): een opgehoogd eiland (zonder kade)
- Circa 50 recreatiewoningen (eiland) en 60 recreatiearken (moerasland)
- Nieuwe recreatieve vaarverbindingen

Fasering

Voorlopig gaan we ervanuit dat de toegang tot de gaswinlocatie midden in de polder, via de bestaande weg gehandhaafd moet worden tot 2040 (einde concessie). Daardoor kan de ontwikkeling van dit alternatief niet in één keer plaatsvinden. Ondertussen kunnen binnen de polder uiteraard wel stappen gezet worden richting het eindbeeld. Zo kan in Sytebuorren stapsgewijs de stijging van het waterpeil worden ingezet en in het diepste deel van de polder kan moerasontwikkeling starten. **Net als bij Polderaquarel, geldt dat peilen al direct verhoogd kunnen worden op gronden die zijn aangekocht. Open en Natuurlijk loopt daarmee qua CO2-reductie minimaal gelijk op met Polderaquarel tot de eindrealisatie. In deelgebieden die later water of moeras worden, kunnen de peilen tijdens het overgangsbeheer zelfs sneller verhoogd (afhankelijk van de periode van uitmijnen) worden en wordt er meer CO2 gereduceerd.**

Het gebied kan daarnaast ingezet worden voor (veenweide) experimenten met hogere peilen. Denk aan kennis over bodemdaling, CO2-uitstoot, gewasopbrengsten, natte teelten en nieuwe verdienmodellen (aansluitend op de Veenweideprogrammalijs "it nije buorkjen") of wellicht voor een combinatie van natte gebieden met zonneweiden.

De fasering zoals we die nu voor ons zien zou op deze manier gekenschetst kunnen worden:

- 1) 2023 – 2024 "stapsgewijs vernatten en reductie van uitstoot (CO2 en stikstof) en bodemdaling"
- 2) 2024 – 2040 "inrichten wat kan, stapsgewijs verder vernatten en reduceren van uitstoot en bodemdaling"
- 3) vanaf 2040 "realisatie van het eindbeeld"

Doelbereik en beschouwing van de haalbaarheid

Randvoorwaarde 1: Verhoogde Peilen

De grondwaterstanden worden in de verschillende deelgebieden stapsgewijs verhoogd naar 40 en 20 cm onder maaiveld, waar respectievelijk extensieve melkveehouderij en extensief beheerd natuurlijk grasland mogelijk is. Een klein deel van het gebied wordt omgevormd naar moerasland. Het verhogen van de waterpeilen vindt vanwege het uitmijnen van voedingsstoffen stapsgewijs en over een langere periode plaats. Hierdoor kan het een langere tijd duren (circa 10-20 jaar) voordat de uiteindelijk gewenste situatie en grondwaterstand bereikt is.

Ten opzichte van de huidige situatie vindt een vermindering van CO₂-uitstoot plaats van 58-68% CO₂-equivalenten. Dit is ongeveer 20% minder dan het alternatief Open en Natuurlijk.

Doelbereik en beschouwing van de haalbaarheid

Randvoorwaarde 1: Verhoogde Peilen

Er wordt in het grootste deel van het gebied ruim voldaan aan de vraag om tenminste een grondwaterstand van 40 cm onder maaiveld te bereiken, met grondwaterstanden van 20 tot 40 cm onder maaiveld bij Sytebuorren en rond of boven maaiveld in de rest van de polder. Het primaire doel van deze forse peilverhoging is het verminderen van de CO₂-uitstoot.

Open en Natuurlijk levert ten opzichte van de huidige situatie een vermindering op van 77-86%. Dit is ongeveer 20% meer dan het alternatief Polderaquarel.

Deze percentages zijn gebaseerd op berekeningen waarbij in dit alternatief het veen onder water vergraven en verwerkt wordt. Het risico van een eventueel grotere CO₂-uitstoot door onder water vergraven en verwerken wordt onderzocht in de planfase.

Randvoorwaarde 2: Inpassing Vaarweg

Dat in tenminste één van de inrichtingsvarianten voor de Hegewarren een vaarweg inpasbaar is was een randvoorwaarde. In dit alternatief is een vaarweg niet inpasbaar.

Randvoorwaarde 3: Leren voor de brede veenweideaanpak

Binnen dit alternatief kan geleerd worden hoe de stapsgewijze vernatting naar bloemrijk grasland en extensief beheer het beste kan worden uitgevoerd. Het biedt de mogelijkheid onderzoek te doen naar bijvoorbeeld nieuwe bedrijfsmodellen voor de landbouw, met grondwaterstanden rond 40 cm onder maaiveld. Voordeel is dat dit voor het grootste deel van de polder het beoogde eindbeeld is. Dat maakt het wellicht makkelijker om beheerders te vinden die deze experimenten aan willen gaan dan in het andere alternatief, waar hen geen perspectief geboden wordt om op de lange termijn te blijven.

Nadeel is dat binnen Polderaquarel in een relatief beperkt deel van het gebied experimenten uitgevoerd kunnen worden met fors hogere peilen, omdat het eindbeeld bloemrijk grasland niet bereikt kan worden als de peilen eerst hoger geweest zijn.

Randvoorwaarde 2: Inpassing Vaarweg

Dat in tenminste één van de inrichtingsvarianten voor de Hegewarren een vaarweg inpasbaar is was een randvoorwaarde. In de variant van Open en Natuurlijk met meer recreatief vaarwater is het ontwerpend onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheid van een beroepsvaarweg. Dit is gedaan omdat een beroepsvaarweg daar het beste in te passen is: in combinatie met veel open water is er meer overzicht en ruimte voor recreatieverkeer om uit te wijken. Wezenlijke constatering is dat een vaarweg altijd consequenties voor het gebied zal hebben.

Randvoorwaarde 3: Leren voor de brede veenweideaanpak

Binnen dit alternatief is, door de nodige fasering in de tijd, relatief veel ruimte en tijd voor onderzoek in het kader van het Veenweideprogramma. Omdat het eindbeeld hier grotendeels water en moerasnatuur is, is hier in een groot deel van het gebied ook onderzoek mogelijk met forse peilverhogingen en peilfluctuaties, zonder dat dit het gebied aantast voor de latere functie.

Dit alternatief biedt uiteraard ook ruimte om te experimenteren met grondwaterstanden rond 40 cm onder maaiveld. Dat is echter voor het grootste deel van de polder niet het beoogde eindbeeld. Nadeel is dat de ontwikkelde graslanden later weer verdwijnen. In alle gevallen is echter een uitmijntraject nodig, waar dit soort stapsgewijze vernatting richting bloemrijk grasland ook een bijdrage aan levert.

Doelbereik

<p>Gebruikswaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extensieve landbouw met ruimte voor 2 melkveehouders • Natuur • Nieuwe woonerven, met in totaal 10 nieuwe woningen 	<p>Voorbeeldwerking veenweideaanpak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transitie naar hogere peilen met vormen van weidevogelbeheer; kans om te leren over vernatting en uitmijnen van bodem 	<p>Vermindering bodemdaling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beperkte verhoging van waterpeil 	<p>Vermindering CO₂-uitstoot</p> <ul style="list-style-type: none"> • 58-68% reductie t.o.v. huidige situatie
<p>Recreatie- en belevingswaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groene weidheid met rondom meanderende waterwegen • Landschap verandert relatief weinig • Kansen voor de landrecreant • Geen toevoeging voor waterrecreant 	<p>Economische drager</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe woonerven • Transitie naar extensieve landbouw • Landgoedmodel zou goed passen als beheermodel 	<p>Financiële haalbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • € -1,6 miljoen • Enige optimalisatie mogelijk met tijdelijk zonneveld of extra woningen 	<p>Reductie kosten waterbeheer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen vermindering van kosten, deze blijven ongeveer € 115.000 per jaar
<p>Toegankelijkheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ongewijzigde situatie • Mogelijke toevoeging van wandel- en fietsroutes 	<p>Veiligheid op het water</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ongewijzigde situatie 	<p>Kansen voor duurzame energie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een tijdelijk zonneveld (50 ha) is mogelijk in het toekomstig stuk moeras; niet passend op graslanden 	<p>Klimaatadaptatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aandachtspunt: interne bergingscapaciteit en beheerbaarheid op de lange termijn • Uitgangspunt woningen: klimaatadaptief (hoog of drijvend) bouwen
<p>Natuurwaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behoud blauwgrasland • Meeste kansen voor algemene weidevogels; suboptimaal voor soorten als de Grutto vanwege peil van -40 cm • Toevoeging stukje moerasnatuur, ecologische verbinding naar Alde Feanen 	<p>Cultuurhistorie en landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruimte voor herstel historische biotoop hooilanden • Behoud verkaveling • Behoud Sytebuorren • Behoud blauwgrasland 	<p>Vermindering depositie stikstof</p> <ul style="list-style-type: none"> • 83% vermindering van depositie t.o.v. huidige situatie 	<p>Effect verdroging De Alde Feanen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beperkte vermindering van verdroging

Voor de aspecten waar de score berekend is, is zowel met 'schuifjes' als met kleuren aangegeven hoe ze zich verhouden tot de huidige situatie. Groene aspecten scoren beter dan oranje aspecten, rode aspecten scoren het minst goed. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten, de kleuren zijn niet exact gekoppeld aan waarden. De aspecten die alleen kwalitatief beschreven zijn, zijn grijs.

Doelbereik

<p>Gebruikswaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waterlandschap • Recreatiegebied met 50 recreatiewoningen en 60 arken in moerasgebied • Let op: rekening te houden met Vermillon in ontwikkeling van dit eindbeeld 	<p>Voorbeeldwerking veenweideaanpak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Royale kansen voor laagveenontwikkeling en daarmee voor CO₂-vastlegging • Voorbeeld van totale transitie; ontwikkeling moerasnatuur kan vrijwel direct starten 	<p>Vermindering bodemdaling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Boezempcil • Daling wordt vrijwel stopgezet 	<p>Vermindering CO₂-uitstoot</p> <ul style="list-style-type: none"> • 77-86% reductie t.o.v. huidige situatie
<p>Recreatie- en belevingswaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vooral kansen voor waterrecreatie, minder voor Landrecreant • Nieuwe vaarroutes, aansluiting bij omgeving • Kansen voor versterken recreatieve kern bij de Veenhoop 	<p>Economische drager</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recreatieve functies; door nieuw vaarwater en waterverbindingen ook versterking van regionale recreatieve netwerk 	<p>Financiële haalbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • € -1,8 miljoen • Optimalisatie mogelijk met tijdelijk zonneveld of natuurpactgeld 	<p>Reductie kosten waterbeheer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behoorlijke vermindering van kosten; beheer wordt ongeveer € 30.000 per jaar
<p>Toegankelijkheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fietspad via zuidelijke polderkade; aangepaste pontjesroute (met twee beweegbare bruggen) • Sytebuorren alleen bereikbaar voor bestemmingsverkeer • Nieuwe vaarverbinding Kromme Ee en Alde Feanen 	<p>Veiligheid op het water</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe route naar Alde Feanen biedt kans voor stukje ontvechting van beroeps- en recreatievaart in Hooildamsloot 	<p>Kansen voor duurzame energie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tijdelijk zonneveld (50 ha) is mogelijk, toekomstig vaarwater lijkt meest logische plek hiervoor 	<p>Klimaatadaptatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel boezem • Eiland bij Je-Sicht is opgehoogd; heeft geen bemaling meer nodig
<p>Natuurwaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Royale kansen voor laagveenontwikkeling • Uitbreiding moerasnatuur, met kansen voor moerasvogels • Ecologische verbinding naar Alde Feanen • Zeer beperkte kansen voor weidevogels • Blauwgrasland verloren 	<p>Cultuurhistorie en landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdwijnen van polderkades past bij situatie 1930 • Verder gaan veel cultuurhistorische elementen verloren (huskopies, verkaveling, hooiweg) 	<p>Vermindering depositie stikstof</p> <ul style="list-style-type: none"> • 99% vermindering van depositie t.o.v. huidige situatie 	<p>Effect verdroging De Alde Feanen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maximale vermindering van verdroging

In het alternatief Polderaquarel blijft de identiteit van het gebied het best behouden. Denk daarbij aan het behoud van het open polderlandschap, het lokale blauwgrasland en cultuurhistorische elementen (de verkavelingsstructuur en oude huisterpjes). De bestaande - en gewaardeerde - ervaring van rust en ruimte zal zoveel mogelijk in stand gehouden worden doordat er relatief weinig verandert; langs de weg worden circa tien extra woningen gezien.

Polderaquarel biedt relatief gezien de meeste kansen voor weidevogels. Daar moet wel de kanttekening bij geplaatst worden dat het gebied een beperkte potentie heeft als succesvol weidevogelgebied, door de ligging naast De Alde Feanen (een moerasgebied) en de daar aanwezige predatoren **en verstoring door de weg door het midden van de polder en de gebouwen/erven erlangs. Dit geldt voor de weidevogels van het grutto-type. Voor de 'moerassige' weidevogels als de watersnip, de zomertaling en de slobbeend biedt zowel Open en Natuurlijk als Polderaquarel mogelijkheden in de natte overgangszones (plasdras) tussen grasland en moeras. We hadden toen het rapport Co-creatie Hegewarren in oktober 2021 aangeboden werd al in beeld dat het niet hét weidevogelgebied van Fryslân is. Toen nog lopend onderzoek door ecologisch bureau Altenburg en Wymenga (opgenomen in het bijlagenrapport Co-creatie Hegewarren) heeft dit bevestigd en nader onderbouwd. De waardering van dit model vanuit de doelstelling weidevogels ligt daardoor nog wat genuanceerder dan in het hoofdrapport Co-creatie Hegewarren beschreven is (het rapport was eerder klaar dan het rapport van Altenburg en Wymenga in z'n geheel beschikbaar was).**

Doelen Veenweideprogramma 2021-2030

Binnen Polderaquarel is ruimte voor 1 of 2 extensieve melkveehouderijen. Dit alternatief biedt daarmee nog enig perspectief voor de landbouw in dit gebied, die extensief is en passend **bij doelstelling 3 van** het Veenweideprogramma 2021-2030 ('duurzame landbouw die natuurinclusief, grondgebonden en circulair is, bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit, maatschappelijk draagvlak heeft en niet in de laatste plaats economisch renderend is').

De peilverhoging en reductie van de bodemdaling sluit aan bij de doelen van het Veenweideprogramma 2021-2030, **maar scoort op die doelstellingen (1 en 2) minder goed dan Open en Natuurlijk. Polderaquarel voldoet daarmee minder aan de lange termijn doelstelling voor 2050 dan Open en Natuurlijk. Dat het doel van**

Het alternatief Open en Natuurlijk heeft ten opzichte van de huidige situatie het hoogste doelbereik ten aanzien van het gros van de doelstellingen (CO₂, bodemdaling, klimaatadaptatie (uitbreiden van de boezem), stikstof en effect op verdroging van De Alde Feanen). Het is het enige alternatief met een forse reductie van de kosten voor waterbeheer van € 115.000 naar € 30.000 per jaar. Dit is een jaarlijkse reductie, die door het verdwijnen van het grootste deel van de kaden blijvend van aard is.

Dit alternatief biedt veel kansen voor zowel verblijfs- als waterrecreatie. Dit is een toegevoegde waarde binnen de regio en het recreatieve concept Oostelijke Poort Friese Meren (door extra vaarroutes en het versterken van de Veenhoop als recreatief knooppunt). In de zonering van de recreatiewoningen en -arken (aan de zuidzijde) is aansluiting gezocht bij de Veenhoop en niet bij De Alde Feanen, omdat de recreatiedruk daar al te hoog is en het gebied juist ontlast moet worden.

Deze functie biedt een nieuw verdienmodel voor de Hegewarren. Dit is van belang voor zowel het toekomstige beheer als de dekking van een deel van de investeringen door de verkoop van recreatiewoningen en -arken.

Het alternatief biedt ook iets meer ruimte om te experimenteren met fors hogere peilen (zie de toelichting bij randvoorwaarde 3).

Doelen Veenweideprogramma 2021-2030

Het Veenweideprogramma 2021-2030 kent de volgende doelstellingen:

1. De negatieve effecten van bodemdaling zijn verminderd
2. De uitstoot van broeikasgassen uit de veenbodem is in 2030 met 0,4 megaton (Mton) CO₂-equivalenten per jaar afgenomen
3. De landbouw in het gebied heeft een duurzaam toekomstperspectief
4. Het watersysteem is waterrobuust en klimaatbestendig ingericht (klimaatadaptief)

Daarnaast is een van de rode draden in het Veenweideprogramma de wens zo integraal mogelijk te werken. "In het veenweidegebied speelt veel en gaat nog meer spelen. Ook zaken die niet onder de doelen van dit programma vallen, maar waar wel winst te boeken is door acties en middelen (geld) te combineren met onze acties in dit programma."

2050 in Polderaquarel minder dicht benaderd wordt dan in Open en Natuurlijk, betekent dat er in andere gebieden binnen het veeweidegebied te zijner tijd meer CO2 gereduceerd moet worden om de doelstelling voor het **gehele** veeweidegebied te behalen.

Kijken we naar Open en Natuurlijk, dan zien we daarmee dat de maximale reductie van bodemdaling en CO2-uitstoot bereikt wordt met een klimaatrobuust ontwerp (doelstellingen 1, 2 en 4). Het ontwerp voldoet bovendien het meest aan de veeweidedoelstelling voor 2050 (nagenoeg geen veenafbraak, bodemdaling en CO2-uitstoot). Daarnaast is het een integrale oplossing, waarmee ook de kosten voor waterbeheer omlaaggaan, verdroging van de gebieden er omheen gereduceerd wordt en de uitstoot van stikstof maximaal teruggebracht wordt.

Dit alternatief voldoet niet aan doelstelling 3 (zie bij nadelen).

Robuuste keuze voor de toekomst?

Voor dit alternatief wordt het risico gezien dat het niet robuust is in het licht van (mogelijke) toekomstige opgaven (CO2, stikstof, verdroging, waterbeheer). Daardoor bestaat het risico dat het gebied opnieuw te maken krijgt met (aangescherpte) opgaven en (opnieuw) een herinrichtingsopgave.

Aan de ene kant geldt dat de risico's op tegenvallers in de uitvoering minder groot zijn omdat de herinrichting minder fors is en daarmee financieel minder afhankelijk van aanvullende inkomsten. **Aan de andere kant moet er rekening mee gehouden worden dat er op termijn opnieuw kosten gemaakt moeten worden.**

Nadelen

- De kosten voor waterbeheer gaan niet omlaag. Naast de veenweidedoelstellingen (inclusief o.a. klimaatadaptatie) is dit voor het Wetterskip een onderscheidende doelstelling.
- Hoewel een deel van het co-creatieteam dit alternatief erg waardeert, ziet een deel van de deelnemers ook gemiste kansen, bijvoorbeeld voor recreatie.

Robuuste keuze voor de toekomst?

We zien een tendens naar aangescherpt klimaat- en stikstofbeleid. Dit alternatief wordt in dat licht daarom niet alleen als het meest klimaatadaptief beoordeeld in de zin van minder regionale kades om te beheren en veel boezemwater, maar ook in het licht van (mogelijke) toekomstige opgaven. Als we kijken naar de lange termijn (50 jaar) is Open en Natuurlijk een robuustere keuze dan Polderaquarel en sluit beter aan bij de doelstellingen van het Veenweideprogramma voor 2050 (de uitstoot van CO2 moet in 2050 nagenoeg geheel teruggedrongen zijn).

Bovendien wordt met dit alternatief een jaarlijkse reductie van de kosten voor waterbeheer bereikt van € 115.000 naar € 30.000 per jaar. Dat scheelt jaarlijks € 85.000. De voordelen hiervan zijn niet meegenomen in de doorrekening van de financiële haalbaarheid; hoeveel daadwerkelijk gerealiseerd kan worden en hoeveel nieuw jaarlijks beheer er tegenover staat is nog niet doorgerekend, maar de voordelen zijn blijvend en tellen langjarig door.

Nadelen

- Veel van de bestaande kwaliteiten verdwijnen in dit alternatief. Zo verdwijnt het bestaande veenweidelandschap met de huidige verkaveling en de oude huisterpen (archeologische waarden), en in het basis alternatief verdwijnt ook het lokale blauwgrasland.
- Het gebied verdwijnt ook grotendeels als weidevogelgebied (voor het type grutto). Het gebied heeft echter een beperkte potentie als succesvol weidevogelgebied. Dit komt **zowel door verstoring als** door de ligging naast een moerasgebied, en de daar aanwezige predatoren.
- Er is sprake van een gestapelde problematiek in het gebied. Veel doelstellingen worden bereikt binnen dit alternatief. Een van de vier Veenweidedoelstellingen, namelijk dat de landbouw een duurzaam toekomstperspectief heeft, wordt *binnen* de Hegewarren echter niet bereikt. We zijn al in gesprek met de individuele bedrijven in het gebied over verplaatsing naar locaties elders, om daar een duurzame toekomst op te bouwen.

Financiële aspecten

Voorlopige doorrekening

Het landschap transformeert in dit alternatief niet ingrijpend. Het grootste deel van de kosten bestaat uit het aankopen van de gronden en panden. De inkomsten bestaan voornamelijk uit pachtinkomsten voor de gronden en de verkoop van nieuwe woningen aan beide zijden van de weg.

- Dit alternatief kost tussen nu en 2040 € 33,37 miljoen en levert € 33,23 miljoen op (nominale kosten, met 'geld van nu', berekend over een periode van 19 jaar).
- Netto (nominaal) is dat afgerond € -100.000.
- Wanneer je de factor tijd meeneemt en dit nettobedrag corrigeert komt dit neer op € -1,6 miljoen.
- De maximale benodigde voorfinanciering in de tijd is € 15,7 miljoen (in 2025).

In miljoen €	
Investering	33,37
Opbrengst fondsen, verkoop/ pacht van gronden en panden, extra (recreatie)woningen, waterberging	33,23
Resultaat (reëel; dus incl. factor tijd)	-1,6
Voorfinanciering maximaal	15,7 (2025)

Financiële aspecten

Voorlopige doorrekening

Het landschap transformeert ingrijpend, waardoor veel graaf- en ophoogwerk nodig is in infrastructurele werken (o.a. een nieuw fietspad en 2 bruggen). Daar tegenover staan de hogere opbrengsten, die vooral gegenereerd worden door fondsen en via de recreatieve ontwikkelingen (verkoop van gronden en 60 recreatiearken en 50 recreatiewoningen).

- Dit alternatief kost tussen nu en 2045 € 45,6 miljoen en levert € 46,9 miljoen op (nominale kosten, met 'geld van nu', berekend over een periode van 24 jaar).
- Netto (nominaal) is dat afgerond € 1,3 miljoen.
- Wanneer je de factor tijd meeneemt en dit nettobedrag corrigeert komt dit neer op € -1,8 miljoen.
- De maximale benodigde voorfinanciering in de tijd is € 14,5 miljoen (in 2025).

In miljoen €	
Investering	45,6
Opbrengst fondsen, verkoop/ pacht van gronden en panden, extra (recreatie)woningen, waterberging	46,9
Resultaat (reëel; dus incl. factor tijd)	-1,8
Voorfinanciering maximaal	14,5 (2025)

Variant Open en Natuurlijk met meer vaarwater

De variant van Open en Natuurlijk met circa 160 ha (diep) recreatief vaarwater (i.p.v. 110 ha) komt uit op een tekort van € -11,9 miljoen. Dit komt doordat er meer graafwerkzaamheden nodig zijn om het extra recreatiewater te realiseren en de grond niet allemaal in het gebied verwerkt kan worden, maar afgevoerd moet worden.

Financiële strategie

De financiële doorrekening laat een tekort van € 1,6 miljoen zien. De financiële strategie is erop gericht dit tekort te overbruggen middels aanvullende fondsen en/of ontwerptimalisaties.

De mogelijkheid om aanvullende fondsen te werven is naar verwachting wat beperkter dan bij Open en Natuurlijk, omdat er minder doelstellingen behaald worden. Daardoor moet mogelijk eerder gekeken worden naar de optie om meer renderende functies toe te voegen.

In dit alternatief zou eventuele zonne-energie het best ingepast kunnen worden op plekken waar het eindbeeld natter is dan bloemrijk grasland, dus in het nu laagste deel van de polder, dat moerasnatuur wordt. Het toevoegen van zonneweiden wordt alleen onderzocht wanneer blijkt dat aanvullende fondsen en/of ontwerptimalisaties het tekort op de businesscase niet dichten.

Het realiseren van meer (recreatie) woningen past niet bij de achterliggende gedachte van dit model, met een focus op natuurlijk agrarisch beheer en behoud van rust en ruimte. Bovendien past het niet zonder meer binnen het beleid.

Financiële strategie

De financiële doorrekening laat een tekort van € 1,8 miljoen zien. De financiële strategie is erop gericht dit tekort te overbruggen middels aanvullende fondsen en/of ontwerptimalisaties. Daarbij worden de kaders gehanteerd die meegegeven zijn bij de politieke behandeling van het onderwerp in april j.l., bij het Waterschap, de gemeente en uw Staten (zie ook de moties achteraan deze bijsluiter).

Voor Open en Natuurlijk zijn goede kansen voor fondsen. Er zijn diverse fondsen in beeld. Denk daarbij aan (additionele) middelen voor het terugdringen van de uitstoot van stikstof of subsidies voor de extensivering van landbouw.

Ook voor Open en Natuurlijk geldt dat grote aantallen (recreatie) woningen qua draagvlak en beleid lastig in te passen zijn in het gebied.

Optimalisaties planfase

- Voor beide alternatieven geldt dat nieuwe woningen klimaatrobust (voldoende hoog of drijvend) gebouwd moeten worden.
- Voor beide alternatieven geldt dat de ligging pal naast het Natura 2000-gebied De Alde Feanen betekent dat de herontwikkeling van het gebied op een zorgvuldige manier moet gebeuren, zodat er geen negatieve invloed op het gebied (verstoring) plaatsvindt.
- Het perceel blauwgrasland binnen de Hegewarren kan negatief beïnvloed worden door de verhoogde peilen in de omgeving. In de vervolgstap zal hier aandacht voor moeten zijn.
- Kijkend naar o.a. de provinciale verordening "Romte Fryslân 2014" kunnen woningen gebouwd worden als vervanging van de bestaande bebouwing. Wanneer veel meer woningen gebouwd zouden (moeten) worden, dan is dit niet zonder meer makkelijk te realiseren in het buitengebied.
- Het stapsgewijze uitmijnproces kan lang duren en zal goed gemonitord moeten worden. Experts verwachten enerzijds dat het tot 20 jaar kan duren, maar met goed beheer kan deze termijn mogelijk ook verkort worden.
- Door bergingsverlies binnen de polder door het verhogen van de peilen kan vaker incidenteel wateroverlast gaan plaatsvinden.
- Wanneer voor dit alternatief gekozen wordt, met ruimte voor nog enkele boeren, terwijl alle boeren in dit gebied de kans krijgen om verplaatst te worden, zou dit in andere gebieden het gevoel kunnen geven dat die ruimte er ook voor hen is. Verschillen kunnen goed uitgelegd worden door de unieke situatie in dit gebied en de unieke (langdurige) voorgeschiedenis. Bovendien is het een voorlopig project binnen het Veenweideprogramma, waarin andere keuzes gemaakt kunnen worden dan elders.

Optimalisaties planfase

- Bij de politieke behandeling in april jl. zijn moties ingediend of vragen gesteld over o.a. het behoud van het blauwgrasland in de Hegewarren (het Hokkes Aldfean), CO2-uitstoot tijdens de bouw, het aantal recreatiewoningen en – arken (en eventuele realisatie van permanente woningen), het beheer van het nieuwe gebied en het concretiseren van de weidevogelcompensatie.
- Deze moties zijn als bijlagen bij deze bijsluiter gevoegd en hanteren we als kader in de planvorming.

Daarnaast benoemen we de volgende aandachtspunten voor de nadere uitwerking:

- Voor beide alternatieven geldt dat nieuwe woningen klimaatrobust (voldoende hoog of drijvend) gebouwd moeten worden.
- Voor beide alternatieven geldt dat de ligging pal naast het Natura 2000-gebied De Alde Feanen betekent dat de herontwikkeling van het gebied op een zorgvuldige manier moet gebeuren, zodat er geen negatieve invloed op het gebied (verstoring) plaatsvindt.
- In de uitwerking zal steeds aandacht moeten zijn voor een zonerings (zowel ten opzichte van De Alde Feanen als verschillen tussen rustige en drukker zones) en gepaste aantallen.
- Er zijn ook zorgen over het effect van de ophoging van het oostelijk eiland aan het Grietsmansrak (achter hotel Ie-Sicht)
- De moerasontwikkeling in dit alternatief vraagt maatwerk. Voor een biodivers moeras is een traject van uitmijnen van belang en bij de inrichting zal rekening gehouden moeten worden met het creëren van deelgebieden en voldoende peilschommeling. Bureau Altenburg & Wymenga heeft hier handreikingen voor gedaan.

Moties en amendementen april 2022

Moasje omtrint riedsútstel Hege Warren

De ried fan Smellingerlân, gear op tiisdei 19 april 2022,

oerwaagjend itjinge dat yn de taljochting stiet,

Beskút:

Dat it kolleezje by de fierdere útwurking fan de fariant (of farianten) der foar soargje moat dat ek de dynamyk fan de broeikasgasemissies en -fêstlizzing yn de tiid goed yn byld brocht wurdt en yn byld hâlden wurdt, mei as doel om dêr by it meitsjen fan keuzes ek op stjoere te kinnen.

En giet fierder mei de gearkomste.

FNP,
Durk Oosterhof

DuNaG (2022-2025)

DuNaG heeft als doel om inzicht te krijgen in de omvang van broeikasgasemissies als gevolg van nat grondverzet. Aanleiding is dat er veel nat grondverzet nodig is voor grootschalige natuurontwikkeling (PAGW: Programmatische Aanpak Grote Wateren), maar dat er nog geen beeld is van de omvang van broeikasgasemissie uit het materiaal (grond, slib). Ook onderhoud van grote wateren gaat mogelijk gepaard met broeikasgasemissie. DuNaG gaat op twee of drie locaties meten, waarbij in 2021 gestart is met metingen aan de aanleg van een nieuw eiland in de Markerwadden. Hierbij wordt een EC-toren ingezet voor continue metingen (binnenkort komt er een tweede EC-toren). Daarnaast worden kolommetingen uitgevoerd (zoals bij BlueCan) en worden kamermetingen gedaan. Dit samen moet een beeld geven van de omvang van de emissie en inzicht geven in achterliggende factoren (organisch stof gehalte, samenstelling organisch stof, etc.). Ten slotte wordt een (eenvoudig) conceptueel model ontwikkeld en een eerste (eenvoudig) handelingsperspectief geschetst.

CO2-uitstoot tijdens de bouw

Binnen het alternatief Open en Natuurlijk is aangenomen dat er veen wordt afgegraven en verwerkt binnen het gebied, voor het creëren van recreatief vaarwater en geleidelijke overgangen naar moeras. Uitgangspunt is dat veen onder water afgegraven en verwerkt wordt om de uitstoot van CO2 te minimaliseren. Wat de uitstoot van CO2 bij een bepaalde methode en toepassing is, wordt nader onderzocht in de vervolgfases.

Een aangenomen motie hierover in de gemeenteraad stelt voor de uitstoot in de verdere uitvoering te monitoren en in beeld te brengen en de uitkomsten daarvan ook tijdens de realisatiefase bepalend te laten zijn voor te maken keuzes.

Zeker in een project dat primair beoogt veenweide- en stikstofdoelstellingen te behalen, moet er blijvende aandacht zijn voor een milieuvriendelijke uitvoering. Er wordt momenteel op diverse plekken ervaring opgedaan en onderzoek gedaan naar deze technieken. Denk aan de Weerribben, maar ook in het project Oudega aan het Water (er wordt momenteel een marktverkenning uitgevoerd) en het project DuNaG (zie kader hiernaast).

Onze verwachting is dat de markt ten tijde van het grotere graafwerk voldoende kennis en expertise in huis heeft om dit op een betaalbare en adequate manier (CO2-neutraal) uit te voeren.

De uitstoot van materieel (kranen) is tijdelijk en dit zal t.z.t. schoner kunnen dan nu. Dat geldt ook voor de bouw van en uitstoot door (recreatie)woningen.

MOTIE BEHOUD BLAUWGRASLAND HEGEWARREN

De raad van de gemeente Smallingerland, in vergadering bijeen op 19 april 2022

constaterende dat:

- in de plannen voor de gebiedsontwikkeling van de Hegewarren het bestaande blauwgrasland mogelijkzwaar dreigt te verdwijnen;
- het Fryske Gea, dat momenteel het bestaande blauwgrasland in de Hegewarren beheert, graag duidelijkheid wil over het behoud van deze zeldzame en kwetsbare natuur;
- Wetterskip Fryslân veel waarde hecht aan het behoud van het blauwgrasland in de Hegewarren en hiertoe ook een motie heeft aangenomen;

overwegende dat:

- de raad van Smallingerland met deze motie een duidelijke richting aan de planvorming van de Hegewarren kan meegeven;
- het bestaande blauwgrasland belangrijk is voor de biodiversiteit in de Hegewarren;

draagt het college op:

- bij de uitwerking van de plannen in samenspraak met de provincie Fryslân en het Wetterskip Fryslân zorg te dragen voor het behoud van het blauwgrasland in het gebied de Hegewarren;
- aan te geven hoe de bescherming concreet zal worden vormgegeven en optimale omstandigheden voor het behoud van het blauwgrasland worden gerealiseerd;

en gaat over tot de orde van de dag.

Fractie GroenLinks,
Peter Lesterhuis

Fractie D66,
Jantine Klasema

Fractie Sociaal Lokaal Smallingerland,
Dinie Mulder

Fractie CDA,
Douwe Hiemstra

Fractie SP,
Jamal al Sari

Fractie Smallingerlands Belang,
Meine Hofman

Behoud van het Hokkes Aldfean

Zowel in het Algemeen Bestuur van het Wetterskip, de gemeenteraad als de provincie zijn moties aangenomen waarvan de strekking ongeveer gelijk is: er wordt gevraagd om zorg te dragen om het perceel zeldzaam Blauwgrasland binnen de Hegewarren, van een zeer goede kwaliteit, te behouden. Bij de besluitvorming in het AB van het waterschap is de motie overgenomen door het DB met "de door de indieners bevestigde toevoeging dat bij de uitwerking kosteneffectiviteit belangrijk blijft in de uiteindelijke afweging ten aanzien van de blaugerslannen".

In de planfase wordt daarom onderzocht of en hoe dit mogelijk is en in 2024 rapporteren we wat de mogelijkheden en consequenties hiervan zijn.

Motie

ex artikel 31 van het Reglement van orde

Vergadering: Algemeen bestuur Wetterskip Fryslân van 11 april 2022
Agendapunt: 4b, Toekomst Hege Warren

Onderwerp: Blaugerslannen

Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân in vergadering bijeen op 11 april 2022

Overwegende dat:

- Der yn de útstellen wakker praat wurdt fan de kreaasje fan nije natuer yn de Hegewarren;
- Der ferlet is fan in dúdlike útspraak oer it behâld fan de tige selsume en kwetsbere besteande natuer yn de foarm fan it blaugerslân yn de Hegewarren dat yn behear is by it Fryske Gea;

Spreekt uit dat:

- behâld fan it besteande blaugerslân yn de Hegewarren wichtig is fuor behâld van selsume natuer

Draagt het dagelijks bestuur op:

- bij de uitwerking van de plannen in samenspraak met de provincie en de gemeente zorg te dragen voor het behoud van de blaugerslannen
- aan te geven hoe de bescherming concreet zal worden vormgegeven en optimale omstandigheden voor het blaugerslân worden gerealiseerd

Ingediend door:

FNP, Yde Dijkstra
WNF, J. Arjaans
PvdD, S. van Wijlick

In de vergadering van het Algemeen Bestuur werd stilgestaan bij het beheer van het gebied en werd verondersteld dat de nieuwe natuur gesaldeerd wordt met de natuuropgave. Met andere woorden: dat de nieuwe natuur NNN wordt, waardoor elders begrensde NNN niet gerealiseerd hoeft te worden.

In de Staten is daarnaast een motie aangenomen waarin wordt uitgesproken dat de Hegewarren geen Natura 2000-gebied wordt.

MOASJE

Yn te foljen troch de griffier

Yntsjinner: CDA, Maaïke Prins
Mei-yntsjinner(s): VVD, Klaas Kielstra FVD, Erwin Jousma ChristenUnie, Matthijs de Vries

Moasje nr.	2
Paraaf	
Wurklistpunt	6
Beslút	

MOASJE, eks kèst 31 Reglemint fan oarder

Steategearkomste	20 april 2022
Wurklistpunt	
Koarte titel fan de moasje	Hege Warren gjin N2000 gebiet
De Steaten, yn gearkomste byinoar op	
heard hawwende it berie;	
konstatearjende dat yn de beskriuwing fan de plannen foar De Hege Warren de mooglikheid iepenhâlden wurdt om fan it gebiet in N2000 gebiet te meitsjen c.q. op te nimmen yn it nasjonaal park De Alde Feanen;	
oerwagende dat ekstra (grutte) N2000 gebieten soargje foar ekstra beheining en problemen foar omlizzende gebieten, en der ek sûnder it stimpel fan N2000 in moai gebiet ûntstean kin op De Hege Warren;	
sprekke as harren miening út dat it gebiet De Hege Warren net by it N2000 gebiet De Alde Feanen oanlutsen wurde mei c.q. net as nij N2000 gebiet oanwiisd wurde mei.	
en geane oer ta de oarder fan de dei	

Yntsjinner(s)	(fraksje / namme / hantekening)
CDA	Maaïke Prins
VVD	Klaas Kielstra
FVD	Erwin Jousma
ChristenUnie	Matthijs de Vries

MOASJE

Eindbeheer/functie verandering naar natuur

Dé uitdaging van een transitie van een gebied is misschien wel het beheer van het gebied. Het gebied zal deels omgezet worden naar natuur, maar is daarmee niet vanzelfsprekend onderdeel van de NNN of Natura 2000.

In Provinciale Staten is toegezegd dat er geen intentie is om het gebied t.z.t. als Natura 2000-gebied aan te wijzen.

De provincie gaat over de begrenzing van de NNN en eventuele saldering. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat het niet mogelijk is de Hegewarren zondermeer als NNN aan te wijzen. In de Verordening Romte is onder voorwaarden ruimte voor saldering als het gaat om een kleinschalige ontwikkeling, maar in de Hegewarren zou het op basis van het ontwerp dat nu voorligt om ruim 200 hectare gaan. In 2014 is het NNN in Fryslân herijkt (verkleind) als gevolg van een bezuinigingsronde van het Rijk. Bij deze herijking is zo goed mogelijk de meest waardevolle natuur (kwantitatief en kwalitatief) behouden, terwijl minder grote en minder waardevolle natuur werden geschrappt uit het netwerk. In dit proces werden we als provincie voor moeilijke dilemma's gesteld. Wanneer de Hegewarren onderdeel wordt van NNN, gaat dit dus ten koste van andere gebieden die in potentie meer kunnen bijdragen aan natuurontwikkeling binnen de provincie.

Dit stelt ons voor de vraag hoe de Hegewarren beheerd kan worden als de veehouders verplaatst zijn. Dit is een belangrijk vraagstuk voor de komende planfase. We zullen daarbij o.a. kijken naar mogelijkheden om dit via de recreatie in te vullen en zoeken aansluiting bij landelijke ontwikkelingen. Het integrale plan voor de Hegewarren sluit goed aan op het programma Stikstof en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). In de NPLG wordt gesproken over 'landschapsgronden', een nieuwe status voor overgangsgebieden rondom stikstofgevoelige natuurgebieden. Wat 'landschapsgronden' precies zijn is nog niet duidelijk, en of de Hegewarren in die definitie past dus ook niet. De landelijke agendering geeft echter aan dat het beheer van gebieden waar de huidige landbouwfunctie verdwijnt, ook landelijk gezien wordt als een aspect waar een oplossing voor gevonden moet worden.

MOTIE

Indiener:
Edou Hamstra, PvdA
Mede-indiener(s):
Theun Wiersma, 50Plus

In te vullen door de griffier

Motie nr.	1
Paraaf	
Agendapunt	6.
Besluit	

MOTIE, ex artikel 31 Reglement van orde

Statenvergadering	20 april 2022
Agendapunt	06. Gebiedsontwikkeling Hegewarren
Korte titel motie	Onderzoeken van permanente en recreatieve bewoning passend bij de aard en schaal van het gebied
De Staten, in vergadering bijeen op 20 april 2022 Gehoord hebbende de beraadslaging;	
constaterende dat	
<ul style="list-style-type: none">- als onderdeel van de financiële haalbaarheid in de variant "open en natuur" uitgegaan wordt van 50 recreatiewoningen en 60 recreatiearken;- tijdens de hoorzitting op 5 april 2022 door meerdere sprekers bezwaar hebben gemaakt tegen het aantal recreatiewoningen en recreatiearken;- tijdens de hoorzitting ook is aangegeven dat er tegen permanente bewoning minder bezwaren zijn;- in het PS voorstel over de planfase het volgende is opgenomen "Het doel van deze planfase deel I is om te komen tot voldoende verdieping op de businesscase en het verder uitwerken van het ontwerp";	
overwegende dat	
<ul style="list-style-type: none">- het belangrijk is dat bebouwing past bij de aard en schaal van het gebied- de keuze voor het type woningen in samenwerking met de in het gebied aanwezige dorpsbelangen tot stand moet komen;	
verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:	
<ul style="list-style-type: none">- bij de verdere uitwerking van de planfase en de financiële onderbouwing daarvan, niet alleen recreatiewoningen te onderzoeken maar ook permanente bewoning te onderzoeken;- in samenwerking met de omgeving en dorpsbelangen in gesprek te gaan over type, verhouding recreatie en permanent en het aantal woningen die passen bij de aard en de schaal van het gebied.	
en gaan over tot de orde van de dag	
Indiener(s)	Edou Hamstra, PvdA Theun Wiersma, 50Plus

MOTIE

Recreatie- en permanente woningen

Recreatiewoningen zijn meegenomen in het alternatief, omdat het past in het totaalplaatje (van landbouw naar water, natuur en recreatie), een mogelijkheid biedt om het gebied te beheren én de financiële haalbaarheid van de plannen te verbeteren.

We werken met de omgeving samen een Recreatievisie uit. Daarin nemen we mee dat er zorgen zijn over verstoring. Er is ruimte om met elkaar te bespreken welk type en welke aantallen we passend vinden. Uitgangspunt daarbij is dat de (recreatieve) ontwikkeling moet passen binnen de aard en schaal van het gebied. Ook is er nadrukkelijk aandacht voor een milieuvriendelijke uitvoering met minimale uitstoot.

Deze eerste fase wordt uitgevoerd door de drie overheden en daarbij worden de leden uit het co-creatieteam en de bredere omgeving nadrukkelijk betrokken.

Naast recreatiewoningen, wordt ook gekeken naar de mogelijkheid van permanente bewoning.

In de financiële memo is nader ingegaan op de beleidsmatige kant van (recreatie)woningen in het buitengebied en de financiële consequenties van het wijzigen van aantallen.

MOTIE RECREATIEVERBLIJVEN HEGEWARREN

De raad van de gemeente Smallingerland, in vergadering bijeen op 19 april 2022

constaterende dat:

- in de plannen voor de gebiedsontwikkeling van de Hegewarren bij het alternatief "Open en Natuurlijk" een gedeelte van de kosten wordt gedekt door de aanleg van 110 recreatieverblijven (50 woningen en 60 arkken);
- tijdens de ronde tafelbijeenkomst (hoorzitting) van 5 april j.l. door de omwonenden veel zorgen zijn geuit over de mogelijke licht- en geluidshinder van recreatie in de te ontwikkelen nieuwe natuur van de Hegewarren;
- omwonenden de voorkeur geven aan permanente bewoning in plaats van recreatiewoningen;

overwegende dat:

- de raad van Smallingerland met deze motie een duidelijke richting aan de planvorming van de Hegewarren kan meegeven;
- natuur en recreatie in de Hegewarren in balans moet zijn;
- het aantal recreatieverblijven door een gedegen fondswerving of het versoberen van de uitvoeringsplannen beperkt kan blijven;
- wellicht een deel van de bebouwde omgeving voor kleinschalige permanente bewoning geschikt gemaakt kan worden;
- bij de bouw van de recreatieverblijven geen extra broeikasgassen en stikstof vrij mogen komen;
- de recreatieverblijven natuurinclusief en energieneutraal moeten zijn;
- de licht- en geluidshinder in het gebied van de Hegewarren beperkt moet blijven;

draagt het college op:

- bij de uitwerking van de plannen op zoek te gaan naar extra fondsen;
- bij de planvorming verschillende scenario's uit te werken waarbij de kosten voor de uitvoering lager uitvallen waardoor het aantal recreatieverblijven zo beperkt mogelijk kan blijven;
- deze scenario's bij het go/no go-besluit aan de raad voor te leggen;
- te streven naar een minimale uitstoot van broeikasgassen en stikstof tijdens de bouw en het gebruik van de recreatieverblijven;
- bij de planvorming duidelijke richtlijnen op te stellen aangaande licht- en geluidshinder in het gebied van de Hegewarren;

en gaat over tot de orde van de dag.

Fractie GroenLinks,
Peter Lesterhuis

Fractie D66,
Jantine Klasema

Fractie CDA,
Douwe Hiemstra

Fractie SP,
Jamal al Sari

Fractie Smallingerlands Belang,
Meine Hofman

MOTIE

Indiener:
D66, Bea Bijlsma

Mede-indiener(s):
SP, Hanneke Goede
FNP, Wopke Veenstra

In te vullen door de griffier

Motie nr.	5
Paraaf	
Agendapunt	6
Besluit	

MOTIE, ex artikel 31 Reglement van orde

Statenvergadering	20-04-2022
Agendapunt	06. Gebiedsontwikkeling Hegewarren
Korte titel motie	Uitwerken moerasland en gevolgen weidevogelgebieden

De Staten, in vergadering bijeen op

gehoord hebbende de beraadslaging;

constaterende dat

- De varianten Open en Natuurlijk en Polderaquarel respectievelijk 220 ha en 95 ha nieuw moerasland toevoegen en er daarmee weidevogelland verdwijnt;
- Er verder in de memo van Altenburg & Wymenga in het Bijlagenrapport wordt gesteld dat predatie vooral in de moerasgebieden voorkomt;
- Er rondom de Hegewarren een aantal weidevogelreservaten ligt, namelijk de Wydlannen, de Burd, Eilân-West, Eilân-east en Kraenlannen-noord;

overwegende dat

- Er door het toevoegen van 220 ha of 95 ha nieuw moerasland een grotere biotoop wordt gemaakt voor predatoren;
- Dit nadelige gevolgen kan hebben voor de omliggende weidevogelgebieden;

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om in samenwerking met de gemeente Smallingerland en it Wetterskip in de planfase uit te werken:

- Hoe en waar het verlies aan weidevogelland gecompenseerd kan worden;
- Hoe de predatiedruk vanuit het nieuwe moerasland in de Hegewarren invloed zal hebben op de weidevogelgebieden;
- Hoe we de nadelige gevolgen kunnen voorkomen of beperken;

en gaan over tot de orde van de dag

Indiener(s)	(fractie / naam / handtekening) D66, Bea Bijlsma SP, Hanneke Goede
-------------	--

FNP Wopke Veenstra

MOTIE**Nadeelcompensatie weidevogels****De uitwerking hiervan wordt opgepakt in de planfase.**

AMENDEMENT

In te vullen door de griffier

Indiener:
Edou Hamstra, PvdA

Mede-indiener(s):
Maaike Prins, CDA
Bea Bijlsma, D66
Wopke Veenstra, FNP
Hanneke Goede, SP
Theun Wiersma, 50Plus

Amendement nr.	1
Paraaf	
Agendapunt	6
Besluit	

AMENDEMENT, ex artikel 28 Reglement van Orde

Statenvergadering	20 april 2022
Agendapunt	07. Gebiedsontwikkeling Hegewarren
Korte titel amendement	Verbreding onderbouwing varianten Hegewarren

Toelichting op het amendement:

Tijdens de commissievergadering is gebleken dat om een keuze te kunnen maken voor de uiteindelijke inrichting van De Hegewarren er behoefte is aan meer informatie en een nadere onderbouwing.

De indieners van dit amendement stellen voor het voorstel ter kennisgeving aan te nemen en de komende maanden te gebruiken om een bredere onderbouwing voor beide varianten op te stellen. De Provinciale Statenvergadering van 20 april 2022 kan daarmee gebruikt worden als duidingsdebat voor de gewenste bredere onderbouwing.

De indieners stellen daarnaast voor om in de Provinciale Statenvergadering van september 2022, wanneer ook de Vaanweg Drachten behandeld wordt, de varianten ter besluitvorming terug te stellen. De Provinciale Statenvergadering van september 2022 kan daarmee gebruikt worden als duidingsdebat voor de gewenste bredere onderbouwing.

De ondergetekende(n) stellen het volgende amendement voor

Besluit	Schrappen uit tekst besluit: 1. it alternatyf 'lepen en Natuerlik' as foarkarsalternatyf fêst te stellen; 2. mei de planfaze (diel 1) dêr't dit alternatyf fierder yn útwurke wurdt, yn gearwurking mei Wetterskip Fryslân en Gemeente Smellingerlân útein te setten; 3. taheakke begruttingswiziging fêst te stellen. Geschrapte tekst vervangen door: 1. het voorstel ter kennisgeving aan te nemen; 2. een bredere onderbouwing voor beide varianten (te weten; open en natuurlijk en polderaquareel) op te stellen en ter besluitvorming deze varianten voor te leggen in de Provinciale Statenvergadering van september 2022.
---------	--

Indiener(s)
Edou Hamstra, PvdA
Maaike Prins, CDA
Bea Bijlsma, D66
Wopke Veenstra, FNP
Hanneke Goede, SP
Theun Wiersma, 50Plus

AMENDEMENT

Amendement bredere onderbouwing

De gebiedsontwikkeling Hegewarren ligt in september opnieuw voor, na een besluit over de vaanweg. Het voorstel is nader onderbouwd.

Hieronder vindt u een tabel met daarin een overzicht welke wijzigingen in grote lijnen zijn aangebracht in de stukken n.a.v. aandachtspunten bij de politieke behandelingen en hoe we omgaan met de moties.

	Nadere toelichting	Planfase
type besluit	✓	
co-creatieproces	✓	
financiële onderbouwing	✓ financiële bijlage	
Hokkes Aldfean behouden		✓
recreatie en permanente woningen*	✓ gevoeligheidsanalyse	✓
CO2	✓ fasering O&N	✓ uitstoot tijdens de bouw
eindbeheer	✓ geen N2000 of NNN	✓
weidevogels		✓ effect gebieden rond Hegewarren + uitwerking nadeelcompensatie